

Derde jaarverslag van het Centrum voor Radiologisch Erfgoed (2017-2018)

Door Frans W. Zonneveld en Kees J. Simon

Op 24 september 2018 is het moment bereikt dat de initiële drie jaar waarvoor door het Bestuur van de NVvR financiering is toegezegd jaar zijn verstreken. De datum 24 september is afkomstig van 24 september 2015, de datum waarop het bestuur de overeenkomst heeft getekend. Inmiddels is een nieuw contract voor drie jaar van start gegaan en dit contract is getekend op 1 augustus 2018.

Als we in het algemeen kijken naar wat er in het afgelopen jaar is bereikt kunnen de volgende punten worden genoemd:

A. De verzamelde documentatie en voorwerpen toegankelijk maken.

De documentatie collectie (Boeken, Tijdschriften, Proefschriften en Brochures) is wat de Boeken, Tijdschriften en Proefschriften betreft ondergebracht in rollerkasten die het nadeel hebben dat de toegankelijkheid is verminderd. Daarom is er dit jaar een groeps-app in werking getreden om deze toegang te reguleren. Op dit moment bezitten we 1386 radiologische boeken en 753 radiologische proefschriften. We hebben hierbij niet de congresboeken meegeteld. Dit zijn programma's, proceedings, abstractboeken en "books of members" van een groot aantal radiologische congressen.

De tijdschriften worden niet systematisch verzameld maar we hebben bewaard wat er binnenkwam. We bezitten nu één of meer nummers van tenminste 81 verschillende tijdschriften. Wat we vooral willen bezitten zijn die tijdschriften waarin de NVvR-leden hebben gepubliceerd. Daarvan ontbreken nog primair het Belgisch Tijdschrift voor Radiologie en het grootste deel van European Radiology.

Hiernaast is er een grote collectie brochures van radiologische apparatuur aangelegd waarvan we een groot deel alleen in digitale vorm bezitten. Dit jaar zijn aan deze laatste groep 478 brochures van Philips toegevoegd. Vorig jaar waren dat 34 brochures van Siemens, 9 van Siemens-Reiniger Werke, 5 van Siemens-Reiniger-Veifa en 1 van Reiniger, Gebbert & Schall.

De lijst van alle documentatie is via internet toegankelijk gemaakt door gebruik te maken van het Programma Librarything. Hiervoor is er een link geplaatst op onze website (historischradiologisch.erfgoed.weebly.com/).

De grote vitrinekast is dit jaar verhuisd naar de andere kant van de conferentiezaal en vormt nu de afscheiding met het keukenblok. Dit is een prominente plaats omdat hier de looproute langs loopt naar de buurhallen, een verbinding die ook dit jaar tot stand is gekomen. Twee van de drie kleine vitrinekasten zijn van achter in de zaal naar voren verhuisd en hebben nu ook een veel prominentere plaats. Er is een begin gemaakt met het plaatsen van labels bij de voorwerpen in de vitrinekasten.

Van alle voorwerpen in onze collectie is een catalogus gemaakt.

B. Basisdocumenten vervaardigen en digitale collecties aanleggen van beelden en documenten die nodig zijn bij het doen van historisch onderzoek.

De databases die het toekomstige onderzoek naar de radiologische geschiedenis in Nederland moeten ondersteunen zijn uitgebreid en zijn voor een deel al gebruikt bij het voldoen aan verzoeken om beelden en vragen naar de identiteit van personen en apparaten, het ondersteunen van

onderzoek ten behoeve van het schrijven van een boek over de academische radiologie in Rotterdam (Zie Activiteiten onder C.). Deze databases betreffen:

1. Lijst van iedereen die in Nederland een bijdrage heeft geleverd of levert aan de radiologie, radiotherapie of nucleaire geneeskunde. Met name op de deelgebieden radiotherapie en nucleaire geneeskunde is dit jaar geprobeerd een inhaalslag te maken. De lijst is afgelopen jaar gegroeid van 3549 naar 4097 namen. De oude ledenlijsten van de NVvR, die in het Rijksarchief zijn gefotografeerd, zijn dit jaar hierin nu ook verwerkt.

2. Portretten beeldbank van personen in de hierboven genoemde lijst.

Op dit moment bevat deze beeldbank 5148 portretten van 2856 personen

Opgedeeld in:

Personeel bedrijven	van 46 naar 55 portretten van 38 naar 48 personen
Fysici & Mathematici	van 195 naar 297 portretten van 158 naar 231 personen
Laboranten	van 26 naar 36 portretten van 25 naar 35 personen
Nucl. Geneeskundigen	van 155 naar 248 portretten van 129 naar 180 personen
Overige medici	van 132 naar 155 portretten van 83 naar 82 personen
Radiotherapeuten	van 232 naar 453 portretten van 196 naar 364 personen
Radiologen	van 3421 naar 3904 portretten van 1830 naar 1916 personen

Deze beeldbank is dit jaar gebruikt voor het In memoriam van Prof. Klinkhamer (voorjaarsnummer MemoRad 2018).

3. Beeldbank van foto's van apparaten die gebruikt zijn in bovengenoemde vakgebieden teneinde makkelijker apparaten op oude foto's te kunnen herkennen. Dit jaar is de beeldbank gegroeid van 6600 foto's van 4343 apparaten naar 8063 foto's van 5342 apparaten.
4. Beeldbank van foto's van röntgenafdelingen in Nederland. Deze beeldbank bevatte vorig jaar 1544 foto's van 226 afdelingen in 96 verschillende steden. Dat is dit jaar gegroeid naar 2235 foto's van 276 afdelingen in 108 verschillende steden. Daarbij zijn ook Batavia, Semarang en Curaçao. Deze beelden komen van internet, uit ziekenhuis jubileumboeken en 6 beelden zijn ansichtkaarten uit de ziekenhuiscollectie (3000 stuks) van het Trefpunt op Urk.
5. Een digitale collectie van 356 artikelen over 85 van deze afdelingen (9 hiervan komen niet voor in de lijst van afdelingsfoto's). Deze zijn grotendeels ontleend aan een grote collectie Ziekenhuis jubileumboeken die in het Trefpunt op Urk beschikbaar is en ziekenhuistijdschriften die via internet toegankelijk zijn.
6. Een lijst van de Nederlandse ziekenhuizen, poliklinieken en medische instituten en hoe deze in de tijd veranderd zijn qua locatie en naam en door fusies. De huidige lijst is afgelopen jaar gegroeid van 1451 tot 1470 ziekenhuis-stadia. Met stadium wordt bedoeld een fase in het bestaan van een ziekenhuis met een unieke combinatie van ziekenhuisnaam, organisatiestructuur en vestigingslocatie.
7. Een lijst van bedrijven die apparatuur voor röntgenafdelingen, radiotherapie afdelingen en nucleaire geneeskunde afdelingen hebben geproduceerd en hoe deze in de tijd veranderd zijn qua locatie, naam en door fusies. Onze lijst is dit jaar gestegen van 435 naar 461 namen van firma's. Van enkele grote firma's, zoals General Electric, Siemens en Siemens, zijn er ook bomen geconstrueerd die het fusieproces illustreren.
8. Er is veel werk verzet om vooral bedrijfsbrochures digitaal beschikbaar te krijgen. Dit jaar is het aantal beschikbare digitale documenten gestegen van 336 brochures van 22 bedrijven

naar 666 brochures van 58 bedrijven door ze in te scannen of doordat ze als digitaal document zijn verkregen. Hierin zijn vooral de bedrijven Philips en Siemens vertegenwoordigd (dit jaar gestegen van 285 naar 578 brochures). Hiernaast bezitten we ook nog 1007 fysieke brochures waarvan 440 van Philips.

9. Er is werk verzet om een aantal boeken digitaal beschikbaar te krijgen. Soms zijn die op internet te vinden, soms lenen we ze en scannen ze zelf in en soms worden ze door derden beschikbaar gesteld. Op dit moment hebben we 76 digitale boeken in onze collectie. Ook hebben we moeite gedaan om de links naar de digitale versies van de proefschriften en oraties te achterhalen. Tenslotte zijn ook een aantal tijdschriften ook digitaal beschikbaar.

C. Activiteiten

In samenwerking met Astrid Finkelman, medisch historica, die de opdracht kreeg om een boek te schrijven over de geschiedenis van de academische radiologie in Rotterdam, is er veel werk verzet om haar te helpen met het identificeren van oude foto's en lijsten op te stellen van werknemers en promoties. Het boek zal waarschijnlijk worden gepresenteerd op 8 november 2018.

Dr. K.J. Simon is in Juli 2018 geïnterviewd door het Reformatorisch Dagblad in verband met de rol van Marie Curie in de eerste Wereldoorlog. Dit artikel is op 1 Augustus 2018 gepubliceerd onder de titel: "Marie Curie ging met mobiele röntgenapparatuur naar het front".

Er is beeldmateriaal verstuurd aan E. Sturm voor een lezing over de geschiedenis van de interventionele radiologie.

Een delegatie, bestaande uit K.J. Simon en F.W. Zonneveld heeft op 15 December 2017 de heropening van het Boerhaave Museum in Leiden bijgewoond.

Er is deelgenomen aan een stamtafel bijeenkomst op Urk op 19 April 2018. Het doel hiervan is om andere gebruikers deelgenoot te maken van de projecten die binnen de radiologie lopen. Hierbij waren aanwezig K.J. Simon, J.G. van Unnik en F.W. Zonneveld.

Om de veiligheid van onze databases te waarborgen worden die vanaf dit jaar voortdurend automatisch bijgewerkt in de 'cloud'.

Er is deelgenomen aan het Domus Overleg door K.J. Simon. Dit is een overlegorgaan, waarin de historische commissies van alle beroepsverenigingen vertegenwoordigd zijn. Vanuit dit orgaan wordt jaarlijks de Domusdag georganiseerd. J.G. van Unnik is waarnemend lid geworden van het Domus Overleg.

Door een wisseling in de directie van het Siemens Museum in Erlangen is helaas een vruchtbare samenwerking beëindigd. De nieuwe directie wil nl. geen personeel meer vrij maken om onze vragen te beantwoorden.

Doubletten van onze documentatie zijn overgedragen aan het Belgisch Museum voor Radiologie

Op 8-11-2017 is de opening van de nieuwe historische zaal van het Belgisch Museum voor Radiologie bijgewoond door een delegatie bestaande uit J.M.A. van Engelshoven, C.J.L.R. Vellenga, K.J. Simon en G.J. Kemerink.

Er is hulp geboden betreffende de geschiedenis van CT in Nederland aan Prof. Dr. H.W.A.M. de Jong, hoogleraar klinische fysica, voor zijn aanstaande oratie in Utrecht (12 Juni 2019).

Er heeft acht maal een bezoek plaats gevonden aan het Trefpunt in Urk om aan onze collectie te werken (5 en 27 oktober 2017, 3 november 2017, 4 januari, 19 maart, 19 april, 3 juli en 15 augustus 2018).

D. Uitdragen van onze kennis tijdens activiteiten van het Trefpunt Medische Geschiedenis in Nederland te Urk

Wij hebben voor de tweede maal deelgenomen aan het bezoek van de Delftse studenten Klinische Technologie (27-10-2016).

E. Aanwinsten

Onderstaand lijstje geeft een overzicht van de personen en instellingen van wie we dit jaar documenten (ansichtkaarten, boeken, tijdschriften of persoonlijke documenten, proefschriften, foto's) of kleine voorwerpen hebben ontvangen (A= Ansichtkaart, D=documentatie, F= Foto's, P = proefschriften, V=voorwerpen, cursief = erfenis) of toegezegd hebben gekregen:

J.W.Th. Muller P

J.E.P.V. Schoolmeesters D

J.M.A. van Engelshoven D

K.J. Simon D (Documenten van de radiologie afdeling in het Grootziekenhuis te den Bosch)

Belgisch Museum voor Radiologie T (primair hun doubletten)

S.M. Brouwers AD

A. Karamat-Ginai D

J.F.M. Panhuysen D

L.A.C. Rietveld DTV

Th. Kok P

J.A.M. Hofman D (Philips brochures geleend om in te scannen)

F.H. Barneveld Binkhuysen D (nalatenschap C.B.A.J. Puylaert)

F.H. Barneveld Binkhuysen T

Afdeling Radiologie UMC Utrecht F

De andere specialismen in het Trefpunt voor Medische Geschiedenis D

Het belangrijkste voorwerp dat dit jaar aan de collectie is toegevoegd is een houten compressielepel volgens Holzknecht.

F. Web-activiteiten

Dr. K.J. Simon heeft de bestaande registratie van onze documenten in de programma's Endnote en Librarything aanzienlijk uitgebreid en in veel gevallen ook van afbeeldingen van omslagen of titelpagina's voorzien.

Ook heeft Dr. K.J. Simon onze website (historischradiologisch.erfgoed.weebly.com/) dit jaar bijgehouden.

G. Financiering

We hebben het budget van 500 euro voor extra kosten die we maken voor de opbouw van het Centrum voor Radiologisch erfgoed voor een deel gebruikt voor de aanschaf van enkele antiquarische boeken en brochures.

H. Publicaties

Er is gepubliceerd in het najaarsnummer (1) en winternummer (2) van MemoRad 2017 en in het voorjaarsnummer (3) en herfstnummer (4) van MemoRad 2018.

Literatuurverwijzingen:

1. F.W. Zonneveld: De RSNA Gold Medal voor Albert Bouwers in 1928. Waarom stond hij niet in de officiële lijst? MemoRad vol. 22 nr 3 pp 83-84.
2. G.J. Kemerink, G. Kütterer, A. Wright, F. Jones, J. Behary, J.A.M. Hofman, J.E. Wildberger: Over elektrocutie in de vroege radiologie en de ontwikkeling van elektrisch veilige röntgentoestellen. MemoRad vol. 22 nr 4 pp 16-19.
3. F.W. Zonneveld: Het Centrum voor Radiologisch Erfgoed 2½ jaar in opbouw. MemoRad vol. 23 nr 1 pp 10-14.
4. F.W. Zonneveld: Oproep aan de leden. Helpt u mee documentatie over röntgenapparatuur te verzamelen? MemoRad vol. 23 nr 3 pag 44-45.

I. Belangrijkste plannen voor het komende jaar

Omdat we nog vooral bezig zijn geweest met het opbouwen en ordenen van de collectie zijn we nog niet toegekomen aan een aantal taken die we voor het afgelopen jaar hadden gepland.

Voordat we de labels van de voorwerpen kunnen afronden moet er meer tijd worden geïnvesteerd in het identificeren van een aantal voorwerpen. Voordat we de locatie van de boeken gaan vastleggen willen we de boeken eerst nog op publicatiejaar zetten. Nu is dat nog in groepen van 10 jaar. De lopende activiteiten van het verwerven van aanwinsten en uitbouwen van de databases en website gaan gewoon door.

We zijn bezig om researchprojecten te definiëren zodat we ons geleidelijk aan ook wat meer kunnen richten op het onderzoek zelf in plaats van alleen het opbouwen van de collectie.